

- порушеннях послідовності складів у слові: перестановка звуків сусідніх складів: вікі – ківі, мілон – лимон;
- спотвореннях структури окремих складів.

В результаті проведеного констатувального експерименту було виявлено, що в обох хлопчиків мають місце виражені відхилення в відтворенні складової структури слова.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Результати констатувального експерименту свідчать про недостатній розвиток мовленнєвої діяльності в дітей середнього шкільного віку із моторною алалією та доцільність організації спеціальної корекційно-логопедичної роботи. У подальшому планується розробка та впровадження методики формування мовленнєвої діяльності в дітей із моторною алалією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковшиков В. А. Экспрессивная алалия / В. А. Ковшиков // Логопедия: Методическое наследие : Пособие для логопедов : в 5 кн. Кн. 3: Системные нарушения речи : Алалия. Афазия : Пособие для логопедов / под ред. Л. С. Волкова. – М. : Владос, 2003. – С. 199–207.
2. Савінова Н. В. Формування мовленнєвої діяльності в онтогенезі / Н. В. Савінова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Випуск 22 : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – С. 233–238.
3. Сорочан Ю. Б. Особливості діагностики імпресивного рівня розвитку синтаксичного компонента мовленнєвої компетенції у молодших школярів із моторною алалією / Ю. Б. Сорочан // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – №16 – С. 219–223.

УДК 376.1-056.264: 376.1-056.262:
[37.02: 371.382]

Т. В. Крамаренко

учитель-логопед

КУ Сумський СНВК

«Загальноосвітня школа І ступеня

– дошкільний навчальний заклад

№37 «Зірочка»

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД КОРЕКЦІЙНОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

У даній статті висвітлено роль дидактичних ігор у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями зору.

В данній статті освещается роль дидактических игр в логопедической работе с детьми дошкольного возраста с нарушениями зрения.

This article highlights the role of didactic games in the speech therapy with preschool children with visual impairments.

Ключові слова: дидактичні ігри, корекційна логопедична робота, дошкільники, порушення зору.

Ключевые слова: дидактические игры, коррекционная логопедическая работа, дошкольники, нарушения зрения.

Key words: didactic games, corrective speech therapy, preschool children, visual impairment.

Постановка проблеми. Значна частина дошкільників зі зниженим зором має своєрідні за виразністю, симптоматикою та структурою порушення мовлення. Разом із порушеннями зору вони спричиняють непідготовленість дітей до навчання в школі. Через це в процесі їхнього дошкільного навчання і виховання надзвичайно важливою є логопедична допомога.

Оволодіння мовою, як відомо, відбувається у дитини в процесі її взаємодії з навколишнім середовищем, зокрема, мовленнєвим оточенням, яке є для дитини джерелом наслідування. В нормі, дитина при цьому користується як слуховим, так і зоровим аналізатором, імітуючи відповідні рухи губів, язика та інших частин обличчя дорослих людей. Кінетичні подразнення, які при цьому виникають, надходять до відповідної ділянки кори великих півкуль. Між

трьома аналізаторами (руховим, слуховим і зоровим) устанавлюється і закріплюється умовно-рефлекторний зв'язок, який забезпечує подальший розвиток у дитини нормальної мовленнєвої діяльності.

Дитина, яка має мовленнєві та зорові порушення, розвивається в нерівних умовах порівняно зі здоровими дітьми, проте ці порушення мають багато спільного з порушеннями мовлення у дітей з нормальним зором (в межах однієї або декількох мовних систем). Не можна однозначно говорити про те, що існуючі порушення мовлення ніяк не співвідносяться з вадами зору. Встановлено, що мовленнєві порушення можуть посилюватися (під час взаємодії з іншими факторами) під впливом зорового порушення. При цьому знижується компенсаторна роль мовлення, що негативно позначається на формуванні пізнавальної діяльності дітей, підготовленості до засвоєння шкільного курсу рідної мови.

Аналіз останніх досліджень. Як засвідчують результати проведених досліджень, для дошкільників з порушеним зором характерними є системні порушення мовлення, фонетичний і фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) (Л. Волкова), відставання лексико-граматичного розвитку (нерізко виражений загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) (А. Лукошевиченє) [8 с. 82-83].

Мета статті – визначити роль дидактичних ігор у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями зору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дидактична гра, як найважливіша форма діяльності для дитини з порушенням зору, має велике значення для її фізичного та психічного розвитку. У грі діти набувають досвіду суспільної поведінки в середовищі однолітків, практично оволодівають нормами і правилами поведінки, залучаються до суспільного життя оточуючих дорослих, мають можливість проявляти самостійність.

Розвиток ігрової діяльності дітей з зоровими порушеннями знаходиться у тісному й безпосередньому зв'язку з їхнім психічним розвитком, із форму-

ванням вміння маніпулювати з предметами та використовувати їх відповідно до призначення.

У своїх роботах Н. К. Крупська неодноразово підкреслювала: «Для дітей дошкільного віку ігри мають виняткове значення: гра для них – навчання, гра для них – праця, гра для них – серйозна форма виховання».[5, с. 89] Таке ж значення надавав грі і А. С. Макаренко: «У дитини є пристрасть до гри, і треба її задовольняти. Треба не тільки дати їй час пограти, але треба просочити цією грою все її життя. Все її життя – це гра» [7].

У літературі з дошкільної педагогіки та психології накопичено значний матеріал, який вказує на те, що гра – основний вид діяльності дитини дошкільного віку, одна з характерних закономірностей дитячого розвитку. Дидактична гра, як форма діяльності дитини, сприяє гармонійному розвитку у нього психічних процесів, особистісних рис, інтелекту.

У дошкільній педагогіці всі дидактичні ігри можна розділити на три основні види: ігри з предметами (іграшками, природним матеріалом), настільно-друковані та словесні ігри.

Ігри з предметами

В іграх з предметами використовуються іграшки та реальні предмети. Граючись з ними, діти вчаться порівнювати, встановлювати подібність і відмінність предметів. Цінність цих ігор у тому, що з їх допомогою діти знайомляться з властивостями предметів і їх ознаками: кольором, величиною, формою, якістю. В іграх вирішуються завдання на порівняння, класифікацію, встановлення послідовності у вирішенні завдань. У міру оволодіння дітьми новими знаннями завдання в іграх ускладнюються: діти вправляються у визначенні предмета з якого-небудь однієї якості, об'єднують предмети за цією ознакою (кольором, формою, якістю, призначенням та ін.), що дуже важливо для розвитку абстрактного, логічного мислення.

Також у грі діти набувають вміння складати ціле з частин, нанизувати предмети (кульки, намисто), викладати узори з різноманітних форм. У дидактичних іграх широко використовуються

різноманітні іграшки. У них яскраво виражені колір, форма, призначення, величина, матеріал, з якого вони зроблені.

В іграх удосконалюються знання про матеріал, з якого робляться іграшки, про предмети, необхідні людям у різних видах їх діяльності, дидактична гра «Що кому потрібно?»; дидактичні гри та дії з іграшками і предметами: розкладання зерна, жолудів, паличок і т. д.; нанизування намистин, кілець, гудзиків на нитку, намисто з кольорових скріпок і резиночок; пришивання гудзиків; ігри з мозаїкою, пазлами, будівельним матеріалом і т. д.

Настільно-друковані ігри – цікаве заняття для дітей. Вони різні за видами: парні картинки, лото, доміно, картинки на автоматизацію та диференціацію поставлених звуків, на удосконалення граматичного ладу мовлення, розвитку зв'язного мовлення «Фразовий конструктор», навчання грамоти «Веселі звуковички» тощо. Різні і розвиваючі завдання, які вирішуються при їх використанні.

Підбір картинок по парам.

Найпростіше завдання у такій грі – перебування серед різних картинок двох абсолютно однакових: дві шапочки, однакові за кольором і за фасоном, або дві ляльки, які зовні нічим не відрізняються.

Підбір картинок за спільною ознакою (класифікація). Тут потрібно узагальнення, встановлення зв'язку між предметами. Наприклад, у грі «Що росте в саду (в лісі, на городі)?», «Назви одним словом», «Знайди овочі» (фрукти, посуд, транспорт, комах та інше за лексичними темами), коректурні таблиці.

Запам'ятовування складу, кількості та розташування картинок.

Ігри проводяться так само, як і з предметами. Наприклад, у грі «Відгадай, яку картинку сховали» діти повинні запам'ятати зміст картинок, а потім визначити, яку з них перевернули вниз малюнком. Ця гра спрямована на розвиток зорової пам'яті, запам'ятовування і пригадування.

Ігровими дидактичними завданнями цього виду ігор є також закріплення у дітей знань про кількісний та порядковий рахунки, про просторове розташування картинок на столі (праворуч,

ліворуч, вгорі, внизу, збоку, попереду та ін.), вміння розповісти зв'язно про ті зміни, які відбулися з картинками, про їх зміст.

Складання розрізних картинок і кубиків.

Завдання цього виду ігор – вчити дітей логічно мислити, розвивати в них уміння з окремих частин складати цілий предмет.

Опис, розповідь про зображення з показом дій, рухів.

У таких іграх логопед ставить навчальну задачу: розвивати не тільки мову дітей, а й уяву і творчість.

Так, як у дітей порушені зорові функції (гострота, поле, фіксація і ін.), до використання наочного матеріалу і його демонстрації ставляться спеціальні вимоги. Для знайомства з предметами і явищами навколишнього життя слід використовувати самі предмети або їх реальні зображення. Предмети і об'єкти, які демонструються фронтально, тобто для всіх дітей, розміщують на достатній для зорового сприймання відстані. Під час розглядання картини діти повинні підходити до неї, бачити, що на ній зображено. Не можна вимагати відповіді з місця, доки педагог не переконається в тому, що дитина бачить те, про що її запитують. Краще давати дитині можливість розглядати і відповідати на запитання, стоячи біля картини, при цьому педагог своїми запитаннями допомагає виділяти в картині головні і другорядні об'єкти, спонукає дітей до активного сприйняття змісту картини.

Важливо правильно підібрати матеріал за кольором, розміром, формою у відповідності зі станом зору дитини. При виготовленні посібників необхідно використовувати оранжевий, жовтий, зелений кольори та їх відтінки, так як вони найбільш активно впливають на сітківку ока.

Предметні картини, які використовуються на заняттях з дітьми з низькою гостротою зору, повинні мати чітке зображення форми предмета та яскраві кольори. Дітям з гостротою зору від 0,01 до 0,3 рекомендується давати роздавальний матеріал із зображенням від 3 см і більше, з гостротою зору 0,4 і вище – до 2 см. Робота з таким

роздавальним матеріалом буде сприяти підвищенню гостроти зору. При цьому не виключається можливість використання готових наочних посібників, які відповідають особливостям зорового сприймання дітей [3].

Словесні ігри

В навчанні дітей більше використовується наочний матеріал у поєднанні із словесним. Вивченням словесних ігор займалися такі вчені, як А. К. Бондаренко, О. І. Сорокіна, А. І. Максаков, Г. А. Тумакова, Г. С. Швайко та ін.

Словесна гра вимагає використання набутих раніше знань у нових умовах, зв'язках та відношеннях. У словесних іграх дитина вирішує самостійно різноманітні мисленні завдання: описує предмети, відгадує за описом, за ознаками схожості й відмінності, групує предмети за різними властивостями, ознаками, складає різноманітні розповіді, небувальщини тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, можна стверджувати, що дидактична гра посідає важливе місце в логопедичній роботі з дошкільниками з порушеннями зору.

Дидактична гра – це різновид гри з правилами, в якій діти уточнюють, поглиблюють, розширюють, систематизують, застосовують отримані раніше знання. За допомогою дидактичних ігор відбувається більш активне сприймання навчального матеріалу. Словесні дидактичні ігри допомагають більш ефективно здійснювати роботу з розвитку фонематичного слуху та фонематичного сприйняття, забезпечити психологічний комфорт і розвиток емоційно-вольової сфери дітей під час навчання; підвищити мовленнєву мотивацію; активізувати та відновити вищі психічні функції; попередити порушення письмового мовлення.

Під час організації планомірної логопедичної роботи з дошкільниками з порушеннями зору, необхідно враховувати як індивідуальні особливості та стан зору кожної дитини, так і її можливості щодо ефективної реалізації тієї чи іншої гри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Мовленнєва ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації,

- вправи/ А. М. Богуш, Н. І. Луцан: [Навчальний посібник]. – [2-ге вид., доп.] – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304 с.
2. Волкова Л. С. Особенности логопедической работы при нарушениях зрения: Логопедия: Учеб. пособие для студентов пед. и тов. по спец. «Дефектология» / Л. С. Волкова, Р. И. Лалаева, Е. М. Мастюкова и др. : под ред. Л. С. Волковой. – М.: Просвещение, 1989. – С. 393-399.
3. Дегтяренко Т. М., Вавіна Л. С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: Навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – С. 42- 61.
4. Игры в логопедической работе с детьми / под ред. Селиверстова В. И. – М. : Просвещение, 1987. – 142 с.
5. Крупская Н. К. Педагогические сочинения: т. 6 / Н. К. Крупская. – М.. 1959. – с. 89.
6. Лукошевичене А. Л. Особенности формирования смысловой стороны речи у слабо-видящих дошкольников / А. Л. Лукошевичене // Дефектология. – 1993. – № 6. – С. 47-51.
7. Література Збірник обр. педагог. творів (2-е изд.) під заг. ред. А. С. Макаренка.
8. Особливості розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями зору [науково-методичний посібник]. – К.: Видавництво «Педагогічна думка», 2012. – 136 с.

УДК 376.1-056.264 : 81'233-053.4: 81'342

О. О. Курочкина

вчитель-логопед

Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 3 «Калинка»

ОСОБЛИВОСТІ ФОНЕМАТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ФФНМ

У статті розглядається онтогенез становлення фонематичного сприйняття і його значення для розвитку дітей та особливості фонематичного сприйняття у дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.

В статті рассматривается онтогенез становления фонематического восприятия и его значение для развития детей и особенности фонематического восприятия у детей дошкольного возраста с фонетико-фонематическим недоразвитием речи.

In the article the ontogeny formation of phonemic perception and its importance for the development of children and features phonemic